

Sažetak

Samostalnost i prostor: sociologija hrvatskoga prostora u perspektivi treće modernizacije

Knjiga okuplja 11 radova koji na različitim razinama, iz interdisciplinarnе perspektive društvenih znanosti, analiziraju promjene u prostoru u razdoblju treće hrvatske modernizacije. Predgovor knjizi ocrtava autoričin misaoni horizont utemeljen u modernizacijskim teorijama. U njemu se sociološki vrednuje ukupnost promjena u prostoru u razdoblju u kojem je Hrvatska ostvarila samostalnost i suverenost te provela proces dubokih integracija u međunarodni pravni i politički poredak. Smatrajući to razdoblje dovršenim, autorica ga sociološki određuje kao razdoblje „treće hrvatske modernizacije”. U tom se teorijskom okviru glavni tok prostornih promjena analizira kroz perspektivu raspada linearnog sustava prostornog planiranja te kroz razvoj paradoksalnih institucionalnih supstituta za prostorne politike, a to su: točkasti urbanizam i periurbano razlijevanje. Autorica tvrdi da su ti i takvi institucionalni supstituti strukturno uvjetovani društvenim kontekstom tranzicije. Tranzicija je, pak, hibridno društveno stanje u kojem se centralnoplanske društvene, ekonomske i prostorne politike zamjenjuju servilnim upravljanjem promjenama u prostoru. Pritom se taj proces, zbog povijesnih razloga, u Hrvatskoj, samoprilagodio razvoju (nekretninskog) narodnog kapitalizma. Kako su spomenutu samoprilagodbu podržale sve političke opcije koje su se afirmirale u procesima demokratizacije hrvatskoga društva, on je strukturno zadan i zato povijesnoga karaktera. Stoga je on ujedno gornja granica apsorpcijskog kapaciteta europskih prostornih politika, u Hrvatskoj, u tranzicijskom uvjetima.

Budući da autorica tranzicijsku eru smatra dovršenom, njene se specifične analize tipologija promjena u prostoru objavljene u knjizi u prvom radu mogu smatrati sistematskima. Također, uvid po kojem interpretativno planiranje prostora predstavlja regulatorni izlaz iz servilnih (tranzicijskih) prostornih politika vezanih za točkasti urbanizam i „rurbano” razlijevanje (što se elaborira u drugom radu u knjizi) sugestivan je teorijski prostornoplanski horizont za novu razvojnu eru u koju Hrvatska upravo ulazi. Autoričini analitički radovi posvećeni Makarskom primorju, Podgorju i Međimurju, a napose radovi posvećeni studiji slučaja turističkog razvojnog projekta Kupari kod Dubrovnika te sudbini modernističke baštine turističke arhitekture u Kuparima i Haludovu pokazuju njeno uvjerenje da su se tranzicijski supstituti prostornih politika potrošili. U tom se kontekstu sugerira da su servilne politike upravljanja prostorom počele dovoditi u pitanje ne samo vrijednosni okvir kulturnih politika i nacionalnu sigurnost nego i razvojni obzor zemlje u postojećem ustavnom okviru i unutar važećih europskih demokratskih standarda. Zbog potrebe

okretanja novim razvojnim prioritetima autorica ističe tehničko-tehnološki prioritet izgradnje željeznica u okviru novih politika javnog sektora. S tim u vezi ističe da je izgradnja novog nacionalnog željezničkog sustava ključna platforma za istovremenu metropolizaciju Zagreba koja u tranziciji nije ostvarena.

Istovremeno, autorica se zalaže za afirmiranje sociologije prostora kao autentične discipline u društvenim znanostima, kako bi se u budućnosti promjene u hrvatskom prostoru mogle sveobuhvatno i odgovorno znanstveno propitivati i vrednovati. Iako ne zauzima eksplicitne političke stavove, jer se bavi isključivo analizama činjeničnog stanja, njene je vrijednosne stavove moguće uočiti u cijeloj knjizi. Stekavši svoju stručnu i znanstvenu ekspertizu o prostoru u istraživanju turističkog fenomena, autorica nedvosmisleno sugerira da zaštita bioraznolikosti i prostora djevičanske prirode mora biti sidro nacionalne turističke politike bez obzira na prilike u okruženju. Istovremeno, kad je cjelina hrvatskog prostora u pitanju, imperativi kulturne politike i nacionalne sigurnosti moraju biti nadređeni tranzicijskom obzoru tekuće turističke politike. Zaključno, horizont interpretativnog prostornog planiranja bez kojeg je, smatra autorica, nemoguće zamisliti koncept četvrte hrvatske modernizacije temelj je za odvajanje od neprikladnih tranzicijskih prostornoplanskih praksi.

Ključne riječi: Hrvatska, prostor, sociologija, treća modernizacija, linearno planiranje, interpretativno planiranje